

ВПЛИВ ГРОМАДСЬКОСТІ НА ПРИЙНЯТТЯ ВЛАДНИХ РІШЕНЬ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Визначено вплив громадських рухів на прийняття владних рішень, встановлено їх значення для політичного процесу.

Ключові слова: Громадсько-політичні рухи, громадянське суспільство, владні рішення, державна влада.

We determined the impact of social movements in decision-making, set their values to the political process.

Key words: Socio-political movements, civil society, authoritative decision by the government.

Громадські рухи демократичного суспільства виступають індикатором змін у суспільстві, за їх допомогою держава має змогу швидко реагувати на проблеми суспільства та приймати виважені державно-управлінські рішення. Саме для створення механізму взаємодії населення і органів державної влади, становлення демократичного суспільства в Україні громадські рухи повинні активно брати участь у розробці та прийнятті політичних рішень на всіх його етапах.

Питання сутності і типологізації громадських організацій у вітчизняній літературі розглядають Т. Базовкін, О. Лісничук, Г. Новичков, О. Ярош, В. Бебик, О. Оболенський, А. Пойченко, В. Ребкало та інші. О. Корнієвський детально аналізує сучасний стан та основні тенденції формування і реалізації громадськими об'єднаннями власної політики, визначає громадські організації як більш рухливу форму соціальної активності, один із засобів участі у суспільних процесах через колективні форми прояву її самодіяльності на основі спільних інтересів. На думку О. Ткача, громадські об'єднання мають, як правило, широку соціальну базу, тобто спираються на різні верстви та групи і виникають у відповідь на нагальні потреби певної частини населення.

Разом з тим, дана тема залишається актуальною для державного управління та перспективною для наукових досліджень, тому що активне залучення громадських рухів до процесу прийняття державно-політичних рішень дасть змогу швидко і ефективно реагувати на проблеми суспільства.

Мета роботи – визначення місця громадсько-політичних рухів України в системі прийняття державно-політичних рішень органами державної влади.

Характерною ознакою сучасних демократичних суспільств є розгалужена мережа громадських організацій найрізноманітнішого спрямування. Серед таких організацій варто виокремити громадсько-політичні рухи, оскільки вони виступають єдиною ланкою від суспільних потреб і інтересів до організації і здійснення державної влади. Вони як інститути громадянського суспільства в демократичному суспільстві є формою втілення різноманітних суспільних інтересів та їх захисту на рівні публічно-правових відносин [7, с. 109]. Саме існування громадських рухів дає можливість оцінювати ступінь розвиненості громадянського суспільства. На всіх етапах розвитку суспільства вони відіграють важливу роль, спрямовуючи енергію громадян на творчу діяльність і тим самим знижуючи політичну напругу [6, с. 112]. На думку О. Я. Хуснутдінова, громадський рух виступає чинником становлення та розвитку суспільства, відіграє в ньому стабілізуючу роль, бере участь у вирішенні складних соціальних проблем, сприяє реалізації прав громадян у всіх сферах суспільного життя, тим самим підвищує взаєморозуміння між державою та громадянами. Громадські рухи прискорюють процеси демократизації, сприяють вирішенню соціальних проблем, реалізації конституційних прав [13, с. 145]. Розвиток механізму взаємовідносин державних установ з громадсько-політичними рухами передбачає формування громадянського суспільства та зміцнення основ народовладдя. Громадсько-політичні рухи, спираючись на активність населення у вирішенні актуальних та важливих питань, здатні надати додаткові стимули для розвитку українського демократичного суспільства [3, с. 5].

Ефективність взаємодії громадських рухів та органів державної влади залежить від готовності самих громадських рухів до такої взаємодії у таких напрямках:

- підвищення авторитету громадянського суспільства;
- підтримка розвитку лідерства у громаді;
- сприяння всеохопленню;
- пропаганда концепції впливу;
- розподіл повноважень між різними організаціями;
- правильне ставлення до цінностей [Там же, с. 180].

Така взаємодія має бути представницькою та демократичною, бути відкритою і прозорою, внутрішньо і зовнішньо підзвітною, вільною від урядового контролю, якнайповніше застосовувати свої повноваження та використовувати політичну й індивідуальну освіту на кожному етапі своєї діяльності [Там же].

Громадсько-політичні рухи в демократичній системі управління є засобом управлінського впливу та інститут формування громадянського суспільства. Збільшення їх кількості є позитивною тенденцією у

процесі формування громадянського суспільства. У державотворчому процесі демократичного суспільства участь у громадському русі є механізмом реалізації прав громадян на участь в управлінні країною, і при цьому вони виконують різноманітні функції: індикатора суспільно-політичних відносин між владою та суспільством; виконання соціальних і політичних замовлень суспільства; артикуляції інтересів різноманітних соціальних груп; забезпечення умов мирної конкуренції інтересів різних груп населення, представлених громадськими організаціями; рекрутування в суспільно-політичну еліту кращих представників суспільства [12, с. 376].

Об'єктивними обставинами зростання впливу громадсько-політичних рухів є сукупність суспільних інтересів; відсутність адекватного зворотного зв'язку між потребами та інтересами суспільства і владою; нездатність партійних організацій урахувати різноманіття суспільних інтересів, а також нездатність партій швидко та вчасно їх реалізовувати; невідповідність класичних політичних інститутів вимогам часу [6, с. 114]. Саме відсутність механізму взаємодії та визначеного партнерства між державною владою та громадськими рухами приводить до стримання демократичних процесів у суспільстві, що не сприяє соціально-економічному, політичному розвитку.

Результативність взаємодії населення й держави, а отже, й зростання легітимності влади безпосередньо залежить від рівня впорядкованості суспільно-політичної діяльності громадян, що, у свою чергу, можуть забезпечити саме громадські рухи. “Коли громадяни обізнані, поінформовані та політично активні, коли вони впевнені, що їхня активність матиме вирішальний вплив на політичні результати (внутрішня ефективність) і коли вважають, що політична система прислухається до їхніх потреб (зовнішня ефективність), слід сподіватися на високий рівень легітимності”, – підкреслює Л. Даймонд [5, с. 934]. Питання участі громадян у процесі вироблення політичних рішень зводиться до проблематики громадянського суспільства, якості та ефективності взаємодії його інститутів з владними установами. У сучасних умовах жорсткого протистояння між різними гілками влади громадянське суспільство має стати арбітром; громадяни повинні самі вирішувати власні проблеми через діяльність громадсько-політичних рухів. Зростає актуальність створення умов для зростання значення громадсько-політичних рухів заради всебічної підтримки ідеї громадського миру. За допомогою підвищення впливу громадсько-політичних рухів на органи державної влади державна політика стане більш гнучкою, ефективною та результативною.

Громадянське суспільство – це, насамперед, активна громадськість, яка дискутує з приводу найбільш важливих для неї проблем та критикує уряд, домагаючись того, щоб її думка була врахована при підготовці та прийнятті державних рішень. Громадянське суспільство як сукупність громадських організацій, рухів, асоціацій, профспілок визначається повноцінним учасником та активним суб'єктом усіх процесів у державі. Для цього і необхідно широке й активне залучення громадських структур як альтернативних традиційним політичним інститутам (державним і партійним) до політичного процесу. Сучасний демократичний державний устрій передбачає створення громадських об'єднань з метою прийняття дієвого, ефективного політичного рішення. Формування та втілення державної політики, що відбувається через прийняття політичних рішень є технологічною компонентою політичної влади. Даний аспект державного управління розглядається в безпосередньому взаємозв'язку з інтересами та діяльністю численних суб'єктів суспільно-політичного та соціально-економічного життя. Метою взаємодії громадсько-політичних рухів та органів державної влади є забезпечення належних правових, фінансових та інституціональних підвалин становлення громадянського суспільства, підтримка неурядових організацій, діяльність яких спрямована на утвердження демократичних цінностей у суспільстві, координація роботи органів державної влади та місцевого самоврядування щодо співпраці з громадськими рухами. Таку взаємодію можна розглядати як два взаємозалежних впливи: держави на громадянське суспільство й громадянського суспільства на державу. Виявлення та дотримання узгодженого формату взаємодії організацій громадянського суспільства та органів влади значно підвищує ефективність процесу підготовки та прийняття державних рішень. При цьому провідна роль у процесі налагодження ефективного діалогу між громадянським суспільством і органами влади належить правовій державі як універсальному інструменту досягнення згоди. Таким чином, потенціал громадянського суспільства реалізується через механізм участі громадсько-політичних рухів у процесі розробки та прийняття політичних рішень саме тому, що від якості державно-політичних рішень, які приймаються, багато в чому залежить ефективність управління державою, а її головне політичне завдання – забезпечення рівноваги в суспільстві. За умов системи демократії потреби громадян не можуть бути відображені повною мірою в політичному процесі. Головним чином через те, що їхня участь обмежується здебільшого функцією делегування повноважень виборним органам. Разом з тим демократія не зводиться лише до виборчих інститутів і процесів.

На думку В. М. Головія, серед базових принципів взаємодії громадських рухів та держави на сучасному етапі в Україні є такі:

- 1) відкритий і збалансований механізм прийняття рішень, прозорість прийняття рішень;
- 2) забезпечення ефективного доступу громадян до повної інформації щодо діяльності та рішень органів державної влади;
- 3) суспільний контроль за діями органів державної влади та їхня підзвітність перед суспільством;
- 4) субсидіарність як основний принцип організації влади та розподілу повноважень між її структурними складовими та рівнями: усі державні питання, які можуть бути вирішені на нижчих рівнях

органів публічної влади, мають бути передані до органів місцевого самоврядування із залученням інституцій громадянського суспільства;

5) участь представників громадянського суспільства, зокрема громадських рухів, на всіх етапах підготовки, ухвалення та впровадження рішень органів публічної влади [1].

Налагодження дієвого соціального партнерства між громадсько-політичними рухами та владою сприяє не лише вдосконаленню і розвитку потенціалу державного управління, але й ефективнішому здійсненню ним його завдань, стимулює розвиток і становлення самого громадянського суспільства [3, с. 192]. Однією з головних проблем становлення громадянського суспільства є слабкий вплив громадських рухів на підготовку, ухвалення, супровід і втілення рішень органами виконавчої влади [4, с. 276]. Ефективна діяльність громадсько-політичних рухів – неодмінна складова демократичної політичної системи. Саме через громадські рухи громадяни намагаються створити таку систему, щоб структури влади були відкриті для них та підзвітні. Однак низька чисельність членства організацій і неспроможність мобілізувати широку громадськість, усталене ігнорування владою правових механізмів захисту прав громадян та механізмів участі громадськості в процесі прийняття рішень, виникнення цілої низки псевдогромадських організацій, що створюються конкретними політичними чи комерційними структурами задля задоволення власних інтересів обмежує права громадян. Подібна практика несе в собі серйозні ризики для суспільного визнання самої ідеї “громадянського суспільства” в Україні, оскільки стримує процеси щодо захисту та реалізації інтересів громадян. Громадськості потрібні практичні механізми співпраці з державною владою, прозорі та зрозумілі процедури обігу інформації, можливості проведення переговорів на всіх етапах прийняття рішень. Саме тоді той потенціал конструктивних громадських ініціатив зможе бути реалізований. Слід зазначити, що взаємодія органів державної влади громадсько-політичними рухами, їх тісна співпраця, спільне вирішення найгостріших суспільних питань із залученням громадського інформативного та фахового потенціалу призводить до підвищення ефективності державної влади.

Ігнорування громадської ініціативи органами державної влади, нехтування принципами публічності і прозорості діяльності органів державної влади є наслідками низької фахової підготовки посадових і службових осіб, а також недоліків у процесі забезпечення громадськості на доступ до інформації [11, с. 55]. Тому втрата громадянами довіри до влади та можливості впливу не неї і як наслідок – недовіра до самої держави, обрання ними індивідуальних шляхів виживання, а отже, байдужість до громадських справ, недостатність розвинених механізмів зворотного зв'язку між владою і громадянами, недосконалість інститутів, які є каналами для виявлення громадської активності населення – політичних партій, профспілок і громадських організацій спричиняють низький рівень активності громадсько-політичних рухів. Становлення України як демократичної, правової, соціальної держави вимагає від органів державної влади налагодження партнерської взаємодії з громадськістю, залучення її до процесу підготовки та реалізації державної політики, проектів загальнодержавних і регіональних програм [Там же]. Адже, сильною є влада, яка спирається на широку громадську підтримку, здатна виражати і захищати інтереси всіх соціальних прошарків, а отже, докладає зусиль і зосереджує увагу на формуванні й розвитку громадянського суспільства.

Таким чином, громадсько-політичні рухи – це один із ефективних і доступних способів впливу на офіційні структури влади з боку населення. За своєю формою громадський рух – це форма безпосереднього народовладдя, що здійснюється в умовах демократичного суспільства і правової держави тільки в порядку, передбаченому Конституцією і законодавством. У демократичній державі інститути громадянського суспільства відіграють надзвичайно важливу роль і є основною альтернативою в забезпеченні суспільних благ. Громадсько-політичні рухи як елемент громадянського суспільства мають діяти заради захисту та реалізації прав і свобод громадян, що, у свою чергу, посилює результативність влади. У сучасних умовах демократичного розвитку громадяни мають самі вирішувати власну долю. Для цього і необхідне широке й активне залучення громадських структур як альтернативних традиційним політичним інститутам (державним і партійним) до політичного процесу. Адже від структур громадянського суспільства залежить цілеспрямована організаційна, інформаційна та просвітницька робота, що спрямована на зменшення соціального напруження і тим самим – на забезпечення легітимності влади. Така діяльність можлива лише за умови, коли влада і громадські рухи не тільки вступають у діалог, але й налагоджують сталу взаємодію, партнерські відносини при всебічному сприянні з боку влади розвитку громадянського суспільства. Важливим питанням при прийнятті державно-політичних рішень виступає громадська компетентність та її підвищення. Отже, громадські рухи – це рушійна сила, яка є основною складовою формування громадянського суспільства, які безпосередньо через активізацію своїх членів розвивають політичну свідомість і політичну культуру громадян.

Подальше дослідження даної проблеми дозволить установити механізми участі громадських рухів у прийнятті політичних рішень органами державної влади, визначити шляхи розвитку їх взаємодії та перспективи для українського суспільства.

Література:

1. *Головій В. М.* Взаємодія органів влади, ЗМІ та організацій громадянського суспільства в реалізації державної соціальної політики : / В. М. Головій // Державне будівництво [Електронне фахове видання]. – 2008. – № 2. – Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2008-2/index.html>

2. Гонюкова Л. В. Суспільно-політичні об'єднання: теорія і практика : [навч.-метод. посіб. для вищ. навч. закл.] / Л. В. Гонюкова, Б. М. Максимець. – К. : Генеза, 2009. – 240 с.
3. Громадські організації та органи державного управління: питання взаємовідносин / [упоряд. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйко]. – Хмельницький : Вид-во ХУУП. – 198 с.
4. Дзюбо І. С. Політологія / І. Дзюбо, К. Левківський. – К. : Вища шк., 2002. – 372 с.
5. Круглик С. Б. Громадські організації як інститути громадянського суспільства / С. Б. Круглик // Гілея. – 2010. – № 25. – С. 91–98.
6. Кудіна О. Зростання впливу громадсько-політичних об'єднань на політичні процеси : витоки феномену / О. Кудіна // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2009. – Вип. 11. – С. 111–115. – (Серія “Політологія. Соціологія. Філософія”).
7. Матвійчик А. В. Громадські об'єднання як інститут громадянського суспільства / А. В. Матвійчик // Гілея. – 2010. – № 36. – С. 104–112.
8. Методичні рекомендації для самостійної роботи слухачів з теми “Політико-партійні процеси та становлення громадянського суспільства в Україні” / [укл. : В. А. Ребкало, Л. В. Гонюкова] ; НАДУ. – К. : НАДУ, 2004. – 24 с.
9. Політологічний словник / [ред.-упоряд. О. Д. Авдеєнко, О. В. Антонюк, О. В. Бабкіна та ін.]. – К. : Міжрегіон. акад. упр. персоналом, 2005. – 791 с.
10. Розвиток демократії в Україні : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – К., 2007. – С. 513–551.
11. Солонтай О. Практичні механізми співпраці громадськості з місцевою владою / О. Солонтай // Економічний часопис – XXI. – 2009. – № 7-8. – С. 55–56.
12. Хуснутдінов О. Я. Про Концепцію державної політики / О. Я. Хуснутдінов // Зб. наук. пр. УАДУ. – К. : Вид-во УАДУ. – 2002. – № 1. – С. 374–380.
13. Ярош Б. О. Загальна теорія політики : [навч. посіб. для студ. спец. “Політологія” вищ. навч. закл.] / Б. Ярош, О. Ярош. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. – 240 с.
14. Ярош Я. Особливості впливу політичних громадських об'єднань на сучасні державотворчі процеси в Україні / Я. Ярош // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2009. – Вип. 11. – С. 143–146. – (Серія “Політологія. Соціологія. Філософія”).

Надійшла до редколегії 05.10.2010 р.